

Motion

1975/76: 642

av herr Hermansson m. fl.

om fackföreningars inflytande på företagsformer och etableringsrätt, m. m.

Det borde vara en självklarhet i dagens Sverige med starka fackliga organisationer att lönearbetare i gemen hade sina löne- och andra anställningsförhållanden reglerade genom för varje bransch gällande kollektivavtal. Så är dock inte på långt när fallet.

Det finns otaliga arbetsplatser där inget kollektivavtal upprättas, vilket innebär att många lönearbetare helt eller delvis inte omfattas av de mellan LO och SAF ingångna trygghetsavtalen (AFA-försäkringarna etc.). I många fall regleras anställningen genom särskilda avtal mellan den enskilde och företaget. Sådana avtal avviker i de allra flesta fallen på ett anmärkningsvärt sätt från de kollektivavtal som i övrigt gäller för branschen, och då nästan alltid på ett sådant sätt, att de anställda får sämre anställningsförmåner än om kollektivavtalet för branschen skulle gälla.

Det är inte ovanligt att exempelvis en betydande del av lönen betalas som trakamentersättning. Den anställde slipper då betala stats- och kommunalskatt på en del av sin egentliga inkomst samtidigt som sociala förmåner såsom hyresbidrag etc. i större grad kan utnyttjas. Den s. k. företagaren kan i sin tur nedbringa både arbetsgivaravgifter och sociala kostnader för de anställda till ett minimum. Att de anställda får en väsentligt lägre pensionsgrundande inkomst och därmed en avsevärt mindre ATP vid pensionering tas ingen större hänsyn till.

Det finns också s. k. företagare som är ännu mindre nogräknade och "anställer" arbetare genom uppdragsåtagande, dvs. de som utför arbetet är inte anställda utan har åtagit sig att utföra ett visst arbete mot viss ersättning. En sådan arbetare blir då egen företagare eller underentreprenör. Här ges ännu större möjligheter till skatteflykt.

Helt naturligt står dessa arbetare helt utan socialt skydd, då de endast i ytterst få undantagsfall tecknar några försäkringar.

Den egentlige "företagaren" -entreprenören går helt fri från sociala förpliktelser gentemot dem som utför arbetet åt honom. Det är heller inte ovanligt att dessa s. k. företagare inte ens är svenska medborgare utan bosatta i utlandet. Exempel på det kan tas från metallindustrin (varven), byggnadsbranschen och landtransportföretagen.

Det är ytterst svårt för både myndigheter och fackliga organisationer att under nu rådande förhållanden komma till rätta med dessa missförhållanden på den svenska arbetsmarknaden.

Skyddsfrågorna kan heller inte bedrivas effektivt på arbetsplatser med anställningsformer av det slag som här påtalats. Ofta är det svårt att fastställa vem som är ansvarig i laglig mening. För många saknas skyddsföreskrifter helt. Andra har möjligen skyddsföreskrifter men ingen som kräver föreskrifternas efterlevnad. Skyddsarbetet blir härigenom starkt eftersatt och på många arbetsplatser helt obefintligt.

Arbetsarkyddsstyrelsens anvisningar om bl. a. personlig skyddsutrustning och personalrum etc. följs nära nog aldrig.

Ofta kan det konstateras att anställda i mindre nogräknade entreprenadföretag arbetar utan föreskriven personlig skyddsutrustning såsom skyddshjälmar, skyddsskor, skyddsglasögon etc., trots att denna utrustning är obligatorisk för de flesta anställda inom företaget för övrigt.

Socialt sett skapar dessa förhållanden också stora problem. En arbetare som drabbas av sjukdom, skada eller yrkesjukdom har i regel ett ytterst bräckligt skydd. LO-SAF-överenskommelsen om inkomstutfyllnad vid skador i arbetet utöver ersättningen från försäkringskassan gäller i regel inte, för den som tar "anställning" på sådana villkor som ovan beskrivits blir försäkringsersättningen oftast mycket låg, beroende på att uppgifterna om löneförhållanden till försäkringskassan inte stämmer med verkligheten. I många fall blir ersättningen så låg, att den inte räcker för uppehållet för den som drabbas av sjukdom eller yrkesskada. Ansvar för övervältras då på sambaliet som tvingas träda emellan med ekonomiskt stöd i olika former.

Problemet kan inte angripas enbart genom kritik mot dem som ställt sig i en sådan situation. Det är snarare en följd av den anarki som är rådande inom svensk företagsamhet, speciellt inom den privata sektorn.

Företagsformerna i vårt land är mångskiftande. En del företagsformer är helt förkastliga och utgör ett allvarligt hinder för att skapa ordning på arbetsmarknaden. Entreprenadsystemet är i de allra flesta fallen ett sådant. Det framgår också klart att det är alldeles för svag kontroll över etableringen av nya företag.

En förutsättning för att ett nytt företag inom en bransch skall få klartecken att starta måste vara att det finns ett behov av ytterligare företag. Det måste efter granskning av det nya företaget klart framgå att arbetsförhållandena är fullt godtagbara för dem som skall arbeta där. Fackföreningarna måste få ett avgörande inflytande i dessa frågor. Ingen kan bättre än facket inom en bransch avgöra om företaget behövs och om arbetsförhållandena är godtagbara. Det bör således vara en förutsättning för nyetablering att fackföreningarna får ett sådant avgörande i sin hand.

Förhållandena inom byggnadsbranschen är typexempel på hur det inte får vara. De senaste åren har många etablerat sig som egna företagare och ställt sig helt utan socialt skydd. Entreprenadproblemet har växt både myndigheter och fackorganisationer över huvudet. Det finns i dag hyggarbetsplatser med upp till 100 egna företagare, som var för sig skall ta ansvar för sina anställda. Ett otal olika avtal är gällande och kan ge de mest skiftande

löneutslag för samma eller likartade arbetsuppgifter beroende på vem som tecknat avtalet. En del kan omslutas av lagen om anställningsskydd, andra inte. En del har skyddsombud som är verksamma och ser till att förelämpliga föreskrifter följs. För andra gäller inga föreskrifter alls. Samma anarki råder inom varvsindustrin.

För att komma till rätta med ovan angivna problem behövs en verklig upprensning i denna djungel. Förhållandena måste skyndsamt ändras. Förslag till en väsentlig skärpning av etableringsrätten måste med det snaraste läggas fram för beslut. Upprättande av ett effektivt företagsregister är en nödvändighet. Restriktioner för utländska företags möjligheter att gripa in på den svenska arbetsmarknaden måste ävenledes avsevärt skäras. Fackföreningarna måste få det slutgiltiga avgörandet vid nyetablering och entreprenörer och andra företagare måste tvingas tillämpa kollektivavtal som gäller för branschen i fråga.

Med hänvisning till det anförda hemställes

att riksdagen beslutar

1. att med instämmande i motionens syfte hos regeringen hemställa om skyndsamt utredning av frågan om företagsformerna och etableringsrätten, varvid löntagarnas och deras fackliga organisationers intressen och inflytande skall säkerställas; samt
2. att hemställa hos regeringen om skyndsamt utarbetande av förslag, innebärande att som villkor för etablering ställes skyldighet att tillämpa gällande kollektivavtal inom ifrågavarande bransch.

Stockholm den 22 januari 1976

C.-H. HERMANSSON (vpk)

EIVOR MARKLUND (vpk)

GUSTAV LORENTZON (vpk)

JÖRN SVENSSON (vpk)

i Malmö

LARS-OVE HAGBERG (vpk)

i Borlänge

KARIN NORDLANDER (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

KARL HALLGREN (vpk)

LARS WERNER (vpk)

i Tyresö

SUNE OLSSON (vpk)

i Stockholm